

XXVIII. Ignaciánská modlitba

Návraty do dějin křesťanské spirituality nejsou zdůvodnitelné čistě akademickými zájmy, nýbrž na prvním místě hledáním autentické duchovní zkušenosti dnešním člověkem. Naše vlastní hledání otevírá cestu k hledání jiných i napříč dějinami. Je možné pouze tehdy, když explicitně vyjádříme a otevřeně přiznáme předpoklad, že obojí hledání působí též Duch, který působí podivuhodnou jednotu napříč časem i místem. Z této velké důvěry v Boží působení vyrůstá následující důsledek, formulovaný samotným Ignácem, totiž „že každý dobrý křesťan musí být ochotnější vykládat výrok bližního v dobrém než ve špatném smyslu; a nemůže-li ho dobře vyložit, ať si zjistí, jak tomu výroku druhý rozumí“.⁶⁹⁷

1. Struktura ignaciánské modlitby

Ignác podává pro praxi modlitby některé důležité poznámky, které svědčí o tom, že byl dobrým pozorovatelem a psychologem. Na otázku, jaké lidské schopnosti napomáhají člověku v kontaktu s Bohem, odpovídá na základě reflexí své vlastní zkušenosti. Především je to harmonická součinnost všech lidských schopností: paměť, představivost, intelekt, vůle, cit, vnější

⁶⁹⁷ IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní cvičení*. Velehrad: Refugium, 2002, článek 22 (= DC 22).

smysly, nezapomíná ani na funkci těla a jeho pozice. Všechny síly těla a duše, spojené s Duchem svatým, se modlitby účastní. A tato charakteristická skutečnost se odráží ve struktuře ignaciánské modlitby, která má umožnit člověku, aby začal komunikovat s myšlenkami, které vycházejí z nitra bez vnější příčiny.

2. Výběr místa a polohy modlitby

Ignác ví, že rozhovor s Bohem je možný jen tehdy, když se člověk nenechá ovlivňovat žádnými rušivými hnutími. Úsilí, které na počátku modlitby směřuje k nabytí klidu a pokoje, je v asketické literatuře nazýváno bezprostřední přípravou na modlitbu. Obsahuje pozornost, bdělost srdce, myšlenkovou umírněnost, stráž mysli atd.⁶⁹⁸ Ignác především upozorňuje na způsob uléhání ke spánku a na okamžik vstávání. Aby člověk se lépe modlil v duchovních cvičeních, má „myslet na hodiny, kdy a proč má vstát“⁶⁹⁹ a „při probuzení se nevěnovat té či oné myšlence, nýbrž hned se zabývat tím, na co bude v prvním cvičení nazírat“.⁷⁰⁰ Souvislosti mezi modlitbou a způsobem života je bezprostřední: „Když ten, kdo se cvičí, nenachází ještě to, po čem touží, jako slzy, útechy, apod., tak prospěje často provést změnu v jídle, spaní a v jiných způsobech pokání.“⁷⁰¹

⁶⁹⁸ Srv. ŠPIDLÍK, T. *Spiritualita křesťanského Východu. Modlitba*, s. 337–355; Bezprostřední příprava k modlitbě však není možná bez vzdálené přípravy, která v sobě zahrnuje celý způsob života. V modlitbě se odráží způsob života člověka. Proto doporučuje pro ty, pro které je to možné, aby „prodlévali v ústraní a neměli rozdělené myšlenky na mnoho věcí, nýbrž se věnovali jednomu, jak by totiž sloužili svému Stvořiteli a prospěli své vlastní duši.“ (DC 20).

⁶⁹⁹ DC 73.

⁷⁰⁰ DC 74.

⁷⁰¹ DC 89.

Výběru místa a polohy modlitby věnuje Ignác pečlivou pozornost. Tělo je důležitým článkem v dialogu s lidmi i s Bohem. Funkce těla je symbolická. Tělo je hluboce dotřeno Božím sdílením. Pohyby těla vyjadřují hnutí duše. Když pozvedá ruce k nebi (Žl 63,5), zvedá oči (Žl 123,1), kleká na kolena (Ef 3,14), vyjadřuje gesty to, co často nemůže vyjádřit jiným způsobem. Vidění barev, tvary viditelného světa, zkušenost pestrosti a harmonie zvuků a tělesná gesta jsou nedílnou součástí modlitby člověka, protože ta je vyjádřením jednoty těla, duše a Ducha. Tělesná gesta tvoří podstatu modlitby, odráží však psychosomatickou jednotu člověka, jeho vnitřní rozplození.⁷⁰²

Ignác říká: „Jeden nebo dva kroky před místem, na kterém chci nazírat nebo rozjímat, zůstanu po dobu Otčenáše stát, pozvednu mysl vzhůru a uvážím, jak se na mne Bůh dívá... Začít nazírat buďto na kolenou nebo leže na tváři na zemi, nebo leže naznak s obličejem vzhůru, nebo sedě, nebo stoje, vždycky však s úmyslem hledat to, co chci.“⁷⁰³ Ignáci se jedná o to, aby křesťan při modlitbě zaujal takovou polohu, která mu více pomáhá skutečně se modlit. Jestliže takovou polohu najde, má se v ní vytrvale setrvat. Samotnou soustředěnost na tělesná cvičení při modlitbě mohou odvést pozornost od vlastní modlitby. Při chůzi je třeba si stanovit předem dráhu a neměnit ji, protože každá novinka, která se postaví do cesty, ruší, a tím roste možnost nesoustředěnosti. Můžeme také zůstat stát. Při sezení je třeba být pozorný k tomu, aby svaly zůstaly uvolněné, aby páteř byla rovná, hlava se lehce nakláněla a bránice nebyla sevřená.

Hledání určité polohy při modlitbě je nezbytnou složkou růstu dispozice k modlitbě. Jedná se o jakousi předeheru, která vychází z okrajových částí lidské bytosti a vede člověka do postoje

⁷⁰² Srv. ŠPIDLÍK, T. *Lo staret Ignazio. Un esempio di paternità spirituale*. Roma : Lipa, 2000, s. 81.

⁷⁰³ DC 76.

modlitby. Origenés doporučoval někdy vrhnout se na tvář předtím, než se začneme modlit, protože tento skutek je postojem očišťujícím: je však těsně spjat s vědomím, že se vážně o modlitbu usiluje.

V křesťanství je však životním principem vždy Duch svatý, který koná v srdci, v samém středu člověka. Můžeme se zde opřít o základní křesťanskou antropologickou pravdu o člověku: „Boží láska je námi vylita do srdce skrze Ducha svatého, který nám byl dán.“⁷⁰⁴ Duch svatý, který participuje na životě našeho ducha, proniká celou duchovní rovinu a vtahuje do duchovní aktivity také naši tělesnost.⁷⁰⁵ Proto můžeme důvěřovat mistrům duchovního života, podle nichž je poloha během modlitby důležitá, ale není příliš vhodné spoléhat se jen na ni. Když jsou Duchem svatým vtaženy do vnitřního života Boží lásky lidské mohutnosti – duch, mysl a city, pak je následuje i celé naše tělo. To znamená, že to, co se odehrává uvnitř, dotýká se i těla, včetně jeho postojů. Proto duchovní rozhovor je doprovázen i produhovnělým tělesným postojem. Když osoba objeví, který vnější postoj je k tomu vhodnější, je lépe jej zaujmout při samém začátku modlitby, aby se tak napomohlo úplnějšímu a celo-bytostnému setkání s Pánem.

Není třeba však být nad druhé straně příliš rigorózní nebo přepjatý. Není nutné celou hodinu trpně snášet nepříjemný tělesný postoj jen pro postoj samotný, který by byl nakonec ke škodě našemu důvěrnému poznání Pána. Modlitba není tělesné

⁷⁰⁴ Řím 5,5.

⁷⁰⁵ Podrobněji o pojmu duchovní život z křesťanského hlediska, z kterého pak vyrůstá takto pochopená modlitba srv. AMBROS, P. *Křesťan a život ve světě. Odkaz předkoncilní diskuse teologie „laikátu“ a Druhého vatikánského koncilu dnešní praxi církve*. Olomouc : CMTF UP, 1998, s. 26–44; Pokusy spojit různá sekularizovaná antropologická východiska s exerciciemi nemohou vést k vyprázdnění teologického pojetí antropologie (srv. BARÁTH, B. *Uviesť svoj život do súladu s Božou vôľou. Návod k exerciciám sv. Ignáca z Loyoly*. Nitra : Spoločnosť Božieho slova, 2000, s. 37–48).

cvičení, ani cvičení vůle nebo fyzické odolnosti setrvání v jisté poloze, ale je především okoušením a vnímáním Boha. Modlitba přináší celistvé poznání. Můžeme setrvat celou hodinu nehybní, avšak tím, že udržujeme jenom jistou polohu těla, ještě nezískáváme účast na Božím životě. Důvěrnost s Bohem není důsledkem samotného strnulého tělesného postoje.

3. Mentální příprava k modlitbě

Druhá část bezprostřední přípravy k modlitbě se týká připravenosti paměti, představivosti, rozumu a vůle.⁷⁰⁶ Jestli se má modlitba ubírat do větší hloubky, je třeba umožnit člověku pracovat pomocí analogie (biblické události se stávají obrazy toho, co se děje v naší duši) nebo pomocí anamnéze (rozpomínáním na velké Boží činy se člověk začleňuje do dějin spásy jako jejich součást).

Schopnost člověka „přivolat si“ událost z Ježíšova života „věrně“, v její nejcharakterističtější podobě,⁷⁰⁷ nebo schopnost člověka pozorovat sebe sama jako přítomného v pravdivé, i když vzdálené události či realitě, je vlastním tématem mentální přípravy. Neurčitá vize, která se rodí jako impuls z četby Písma, vytváří v člověku pozitivní neklid. Člověk se jej pokouší vyjádřit, slova jsou často nedostatečná. Nemohou přesně definovat všechny stavy, postihující souvislost mezi duchovní vizí a konkrétní podobou světa. Dát formu duchovnímu vidění je úkol, před který je postaven ten, kdo se pokouší modlit se.⁷⁰⁸ Všechny lidské síly,

⁷⁰⁶ Srv. ŠPIDLÍK, T. *Lo starets Ignazio. Un esempio di paternità spirituale*, s. 70–80.

⁷⁰⁷ „Kdo podává jinému způsob a návod, jak má rozjímat nebo nazírat, musí věrně vysvětlit událost toho rozjímání nebo nazírání tak, že projde body jenom krátkým nebo shrnujícím vysvětlením.“ (DC 2)

⁷⁰⁸ Srv. první přípravu k modlitbě: „... příprava dějiště bude pozostávat v tom, vidět očima představivosti hmotný prostor, v němž se věc, na kterou chci nazírat, nachází...“ (DC 47)

to nejlepší v člověku, se musí dát do služby této námaze rození ryzí modlitby: „Prosit Boha, našeho Pána, o milost, aby všechny moje úmysly, jednání a skutky směřovaly čistě ke službě a chvále jeho božské Velebnosti.“⁷⁰⁹

Obsah mentální přípravy lze vyjádřit krátce dvěma otázkami, které si člověk v přípravě na modlitbu položí s celou radikalitou: „Kam jdu?“ „Co chci a po čem toužím v této chvíli modlitby?“⁷¹⁰ Ten, kdo se modlí, obrací svoji vnitřní pozornost k hovořící osobě, vidí ji, protože zachycuje smysl slov. Na první otázku dáváme vždy stejnou odpověď: jdu se modlit, jdu a budu stát ve svém srdci před Pánem. Odpověď na druhou otázku objevíme vždy v tom, co máme připravené jako téma modlitby (například body, které mi někdo dává, úryvek z knihy, který si připravím, úryvek z Písma atd.). Když promyslíme body k rozjímání, vidíme, že některá myšlenka je pro nás důležitější než ostatní, že tento moment je pro nás osobně důležitý. Tuto myšlenku přijmeme jako východisko pro modlitbu tím, že se pokusíme zformulovat v jednoduché a stručné větě, co chceme v této chvíli modlitby dosáhnout. Ignác říká: „Prosba se řídí podle předložené látky. To znamená, je-li nazírání o vzkříšení, tak prosit o radost s radujícím se Kristem.“⁷¹¹ Tato část mentální přípravy k modlitbě je rozhodující pro co nejlepší dispozici rozumu a vůle k modlitbě. Člověk je bytím smyslů, jeho jednání je mnohem účinnější a celistvější, jestliže zná cíl a smysl všeho svého konání, které chce podniknout. Zde je svatý Ignác potvrzován moderní psychologií.

⁷⁰⁹ DC 46.

⁷¹⁰ „Druhá příprava je prosit Boha, našeho Pána, o to, co chci a co si přeji. Prosba se řídí podle předložené látky...“ (DC 48)

⁷¹¹ DC 48.

4. Absolutní modlitba neboli modlitba nespoutaná

Předpokladem autentického rozhovoru s Bohem je vědomí jeho originality, neopakovatelnosti, nezaměnitelnosti. Absolutní modlitba je stavem absolutní svobody Boží a svobody lidské, které k sobě hledají cestu. Klasickou terminologií hovoří asketika o Boží přítomnosti. Probouzet a oživovat smysl pro přítomnost Boží je vlastní každé modlitbě. Ignác hovoří o postoji úcty před Bohem.⁷¹² Ignác je přesvědčen, že tuto funkci může mít i schopnost vnitřní představitosti: „Představit si pozemského krále, Bohem, naším Pánem vyvoleného, jehož poslouchají a jemuž vzdávají úctu všichni knížata a všichni křesťané.“⁷¹³ Podobně vyznívají obrazy, které známe dobře z barokních nástěnných maleb: „Vidět a uvažovat o třech božských osobách na jejich královském křesle nebo trůnu jejich božské Velebnosti, jak pohlížejí na celý zemský povrch a všechny národy, které žijí v tak velké zaslepenosti a jak umírají a sestupují do pekla.“⁷¹⁴ Nepochybně jednostranné naše zaměření na dobově vyjádřený kolorit by nás mohl svést v našich úvahách. Obrazy jsou dány na počátku modlitby z toho důvodu, aby přivedly člověka k úkonu adorace a úcty, „vydat se absolutnímu nároku“.⁷¹⁵ Jedná se zde o to, že Boží přítomnost nemůžeme klást mimo sebe, abstraktně, nýbrž že se nás bytostně i tělesně dotýká. Bůh totiž přebývá v srdci a zde má své místo. Tato Boží přítomnost se stává viděním našeho místa v univerzu.⁷¹⁶

Projev skutečné úcty k Bohu má své vyústění v radikálním postoji: prosíme Boha, aby to, o co jsme prosili v průpravách, nám

⁷¹² Srv. DC 3.

⁷¹³ DC 92.

⁷¹⁴ DC 105.

⁷¹⁵ BOROS, L. *Osvobození k životu*, s. 185.

⁷¹⁶ Srv. CSONTOS, L. *Celostné chápanie vzťahu človeka k Bohu v Duchovných cvičeniach svätého Ignáca z Loyoly*. Trnava: Dobrá kniha, 1997, s. 14–17.

dal, nebo aby nám to nedal. Zní to překvapivě. Ale jen Bůh ví, co je nám zapotřebí v této chvíli, abychom zůstali ve vztahu k němu a s ním. Jestli tedy Bůh ví, že pro náš vztah k němu je lepší, abychom nyní v této hodině modlitby nic necítili a nic vnitřně neokoušeli, ponecháváme Bohu v rukou další osud modlitby.

Vírou poznáváme, že Bůh přijde vždy a že vždy hovoří. Protože to uznáváme a přijímáme; nemůžeme si však předem určit způsob, kterým přijde, co nám řekne, jak nám dá pocítit všechno to, co s ním prožijeme. Neklademe Bohu žádné předběžné podmínky pro to, co nám Bůh chce, co má říci a jakým způsobem to řekne. Absolutní modlitbou člověk v sobě obnovuje vztah k Bohu. Existence vztahu otevírá možnost předem ničím neomezeného rozhovoru. Pouze ve vztahu se rozhovor může zrodit.

5. Vlastní obsah ignaciánské modlitby

Vlastním obsahem ignaciánské modlitby je „nacházení“, objev, zážrak v podobě neočekávané inspirace, převyšující všechny myšlenky a důvody logiky. Celá námaha ze strany modlícího se člověka vede k duchovní pravdě, která je metalogická. Ignác to vyjadřuje ve své biografii pozoruhodnou větou: „A bylo to, že zůstal s myslí tak osvícenou, že se mu zdálo, jako by byl jiný člověk a měl jiný rozum než dříve.“⁷¹⁷ Pro Ignáce je podstatné, aby

⁷¹⁷ Poutník. *Vlastní životopis sv. Ignáce z Loyoly*. Velehrad: Refugium, 2002, čl. 31, s. 25; O významu těchto osvícení srv. více rozsáhlou poznámkou k tomuto textu tamtéž; André Ravier však upozorňuje na to, že Ignácova zkušenost je velmi bohatá. „V té době s ním Bůh zacházel tímž způsobem, kterým zachází učitel ve škole s dítětem, když je učí.“ *Tamtéž*, čl. 27, s. 23. „Podle jeho vlastního (Ignácova) svědectví je nyní v Manreze vyučován samým Bohem. Osvojení si poznatků o tajemství Nejsvětější Trojice, o způsobu, jak Bůh stvořil svět, o způsobu, jak Ježíš Kristus, náš Pán, je přítomen v Nejsvětější Eucharistii, o lidství Kristově, jakož i Naší Milé Paní a o mnoha věcech z duchovního života, o pravdách víry a o lidském poznání.“ (RAVIER, A. *Ignatius von Loyola gründet die Gesellschaft Jesu*, s. 459.)

ten, kdo se modlí, poté co dostal krátké a shrnující body, sám něco objevil; aby základ předložených událostí „samostatně probral a promyslel a našel něco, co mu více umožní událost vysvětlit nebo procítit, ať už je to vlastním uvažováním nebo osvícením rozumu Boží mocí“.⁷¹⁸ Toto „nalezení“ je nutnou podmínkou vnitřního zakoušení a procítění Boží přítomnosti v modlitbě. Vlastní „nacházení“, ne kopírování druhých, nasycuje a uspokojuje duši. Uvažování není cílovým obsahem ignaciánské modlitby, přestože práce rozumu a vůle je její důležitou zprostředkující součástí. Pouze okoušení,⁷¹⁹ na jehož základě modlitba vede člověka k volbě, je jádrem modlitby. Vychutnávání božské pravdy je ztotožněno se „srdcem“ člověka, který se rozhoduje svobodně, na základě lásky. Ignác tvrdí: „Pro to, aby totiž Stvořitel a Pán působil ve svém tvorovi, jestliže tato duše neuspořádaně touží po nějaké věci a je k ní náchylná, je velmi vhodné, aby se vzchopila tak, že vynaloží všechny své síly na to, aby dosáhla opaku toho, po čem špatným způsobem touží.“⁷²⁰ Vždyť modlitba je součástí neustálého boje proti nepřítelům věčné spásy: ďáblu, světu, tělu. Modlitba jako zakoušení božského nevede k uzavřenosti, ale k rozhodování, vyrůstajícího ze srdce, strážného přítomností Boží.

Z toho pro modlitbu plynou konkrétní kroky: je třeba si ověřit, jestli absolutní modlitba již zapustila pevně do srdce své

⁷¹⁸ DC 2.

⁷¹⁹ Ignác jej popisuje konkrétně v poznámce o útěše v pravidlech, jak nějak vyčítat a poznat rozličná hnutí, která vznikají v duši. „Když vzniká v duši nějaké vnitřní hnutí, kterým se duše rozhoří láskou ke svému Stvořiteli a Pánu, že nemůže nadále v sobě milovat žádnou stvořenou věc na světě, nýbrž jen ve Stvořiteli jich všech. Stejně tak, když prolévá slzy, jež ji dojmají láskou k svému Pánu, ať již z bolesti nad svými hříchy nebo nad utrpením Krista, našeho Pána, nebo nad jinými věcmi, které jsou přímo zaměřeny na jeho službu a chválu.“ (DC 316).

⁷²⁰ DC 16.

kořeny.⁷²¹ Postačí pokusit se pozorně vnímat a cítit na okamžik tlukot srdce a vybavit si paměť pocit, lépe řečeno chuť předcházejícího setkání s Bohem. Zachytíme tak nit vnitřního poznání spojeného s předcházející modlitbou, kdy jsme „okoušeli“ Boží přítomnost. Ve stejnou dobu je třeba žádat o dar Ducha svatého.

V této atmosféře srdce otevřeme Písmo svaté s vybraným úryvkem. Obnovíme v sobě vědomí, že toto slovo je plné Ducha svatého a začneme jej číst s postojem úcty a plné náklonnosti vůči němu. Čteme, stále znovu pročitáme text až k místu, kdy nám jednotlivá slova začnou něco ukazovat. Je třeba napnout vnitřní pozornost tam, kde začneme ve slovech Písma něco cítit, kdy v nich začneme okoušet jisté teplo nebo živý dotyk.

U slov, která vyvolávají vnitřní hnutí, je třeba se zastavit a začít si je opakovat, třeba i potichu ústy nebo s tichou pozorností v srdci s vědomím, že toto slovo je řečeno Osobou, která k nám hovoří. Při tomto opakování slov, vyvolávající vnitřní hnutí v srdci, se obracíme od obsahu těchto slov spíše k tomu, kdo nám je říká, čeho jsou plné a kde nás chtějí dovést. Modlitba srdce nás přivádí k zásadnímu postoji, kterým se uskutečňuje spojení s Bohem: poznaná pravda obsahuje v sobě význam, který má pro Boha lidská osoba. Srdce poznává smysl, když se ptá: co to znamená, že poznávám tuto skutečnost jako božské okoušení? Modlitba sestupuje z hlavy do srdce.⁷²² Srdcem zde myslíme integritu člověka, celé jeho nadání a stálost. Lidské konání má totiž vycházet vždy z harmonie osobního života. Ideálem Ignáce je dosažení lásky: „Vezmi si, Pane, a přijmi celou

⁷²¹ Mysl se zde v nehlubší vrstvě lidského vnímání, v „nejsvětějším“, „nejintimnějším hrotu duše“, v „srdci srdcí“ (srv. více FRANITIŠEK SALESKÝ. *Pojednání o lásce k Bohu*. Olomouc : MCM, 1998, 3. a 4. kapitola).

⁷²² Podrobněji srv. ŠPIDLÍK, T. *Spiritualita křesťanského Východu. Modlitba*, s. 310–311.

moji svobodu, mou paměť, můj rozum a celou moji vůli, všechno můj majetek a moje vlastnictví. Tys mi to dal, Tobě, Pane to vrátím zpět. Všechno je Tvoje, nalož s tím zcela podle své vůle. Dej mi jen lásku a milost, to mi stačí.⁷²³

Je třeba si říci, co to znamená pro vlastní modlitbu konkrétně: pokaždé, to je každých pět či deset minut, se můžeme na chvíli zastavit, abychom uviděli, co toto opakované slovo v nás probouzí, co dělá s naším srdcem, jaký pocit nebo myšlenka se v nás rodí a jaké myšlenky provází slovo, které opakujeme. Můžeme také přerušit opakování Slova, abychom řekli Pánu o tom, na co myslíme, co cítíme, co v této chvíli prožíváme. Důležité je, abychom si po celou dobu uchovali tento způsob mluvení, myšlení, modlení se k němu, abychom střežili pozorně postoj úcty vztahu vůči Bohu.

Cílem je dosáhnout toho, abychom uchovávali v srdci Slovo a nechali je v něm „udomácnět“. Pro toho, kdo se modlí, je důležité, aby vstupoval vždy stále úplněji do vztahu s tím, kdo chce toto slovo vložit do jeho srdce. Tak se rodí dialog, rozmluva se Slovem. Roztržitosti a pokušení je třeba v modlitbě jednoduše vyloučit tím, že o nich řekneme Pánu. Jisté pokušení a roztržitosti je možné zahnat tím, že se proti nim postavíme.

6. Poděkování

Závěrečnou částí ignaciánské modlitby je poděkování ve formě rozmluvy. „Rozmluva se koná opravdovým způsobem, jako když přítel mluví s přítelem nebo služební se svým pánem.“⁷²⁴

⁷²³ DC 234.

⁷²⁴ DC 54.

Charakter rozmluvy je výrazně eklesiologický a trinitární: „První rozmluva s naší Paní, aby mě vymohla u svého Syna a Pána milost... Druhá rozmluva stejným způsobem se Synem, aby mi totéž vymohl u Otce... Třetí rozmluva stejným způsobem s Otcem, aby mi to on sám, věčný Pán, udělil.“⁷²⁵ Podstatným rozměrem Ignácovy zbožnosti bylo prožívání pravdy o „společenství svatých“. Dobová barokní představa o fungování královského dvora, který mohl být obrazem dvora „nebeského“ nemůže tento rys zbavit křesťanské autenticity. Působení Ducha v jednotlivci tihne k tomu, aby nacházelo působení téhož Ducha v druhých. Proto trinitárně pojatá modlitba k „Otcí skrze Syna v Duchu svatém“ má své „přirozené“ eklesiologické vyústění.⁷²⁶ Kristus jako jediný prostředník⁷²⁷ překonává propast, která mezi lidmi ještě existuje a právě v modlitbě předjímá stav dovršení. V modlitbě jsme již nyní jedno.

Poděkování Pánu se týká všeho toho, co se v modlitbě událo. Ignác vždy doporučuje soukromé a intimní poděkování zakončit „objektivně“ – modlitbou „Otče náš“ a „Zdrávas Maria“. Je velmi důležité, abychom si nemysleli, že jsme to jen my, kdo jde na této cestě k Pánu. Poděkování „se svatými“ nás učí, že nejsme před Bohem sami, nebo že jsme dokonce lepší než druhí. Pro člověka je sociální vědomí, vzhledem k vlastní mentalitě a k vlastním postojům, životně důležité. Protože se člověk bytostně k druhým vztahuje a od druhých odvozuje. Křesťané již od samého začátku pěstují živou vzpomínku na svaté, neustále k nim vztahují své myšlenky a jsou v jejich „dobré společnosti“.

⁷²⁵ DC 63.

⁷²⁶ Srv. *Paměti svatého Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova*, čl. 100, s. 147; Více o dopadu vidění Trojice ARRUPÉ, P. Trinitární inspirace ignaciánského charizmatu. *Studie*, 1985, číslo 100–101, s. 280–283.

⁷²⁷ 1 Tím 2,5.

Tak je člověk schopen postupovat na cestě k Pánu spolu s ostatními, neindividualisticky.

7. Reflexe modlitby

Ignaciánská modlitba je zakončena reflexí. V Ignácově pojetí je tento bod jedním z nejdůležitějších, protože nás vede k rozlišování. „Po skončení cvičení se čtvrt hodinu zamyslím buďto sedě nebo procházeje se nad tím, jak se mi vedlo v nazírání nebo rozjímání. Jestliže špatně, budu hledat příčinu, proč tomu tak bylo.“⁷²⁸ Závěrečná reflexe je krátkým shrnutím formou zpytování, syntezí toho, čeho jsme dosáhli. Reflexe modlitby je cvičením, při kterém se rozlišuje, které spočívá v tom, že ten, kdo se modlí, musí již dělat volbu ohledně věci, která se v tomto bodě ukáže. Zde se shromažďuje materiál k pravému rozlišení. Čím je cvičení pečlivější, tím více usnadní rozlišení.

Rozlišením se rozpoznává trojí pohyb: v reflexi se nejdříve pokoušíme rozlišit to, co nám nepochybně vnukl při modlitbě Bůh. Druhé rozlišení se týká myšlenek, o kterých nevíme, odkud přesně pocházejí. Třetí rozlišení se týká těch myšlenek, o kterých víme, že zcela nepochybně byly pokušením a pocházely od nepřítele věčné spásy.⁷²⁹

Ignác se naučil rozlišovat tak, že všechny tyto problémy prožil. Naučil se rozlišovat díky milosti Boží a mnohému pozorování. Svě zkušenosti shrnul do krátkých pravidel rozlišování.⁷³⁰

⁷²⁸ DC 77.

⁷²⁹ Biblické kořeny rozlišování srv. *1 Jan* 4,1; *1 Tim* 4,1; *1 Sol* 5,19nn; *Řím* 8,14 a 12,2; *1 Kor* 2,12; *Kol* 1,9nn.

⁷³⁰ Pravidla k rozlišování rozličných hnutí pro první týden duchovních cvičení: DC 313–126; Pravidla pro přesnější rozlišování duchů, určená spíše pro druhý týden: DC 328–336.

První stadium rozlišování je typické pro všechny, kdo se začínají vážně modlit. Po rozhodnutí věnovat se modlitbě začíná začátečník období veliké chuti k modlitbě, které se neočekávaně mění ve velkou nechuť. Nachází se střídavě v útěše a neútěše. Tyto stavy útěchy a neútěchy byly pro Ignáce důležitým vodítkem při rozhodování.⁷³¹ V těchto různých stavech duše Ignác poznal, že se nachází pod vlivem „dobrého anděla“ či „anděla zlého“. Myšlenky se mu staly nositeli tohoto vlivu. Rozuměl jim personálně, z toho důvodu se nemohl ztotožnit ani s prvním, ani s druhým stavem duše. Člověk nemohl být ztotožňován se svými pocity, kdy psychologický a ontologický stav byl vnímán jako jeden a týž.⁷³²

Reflexe modlitby slouží k tomu, aby ten, kdo medituje, viděl, jak v modlitbě hovořil Duch svatý prostřednictvím myšlenek v srdci a jak Bůh prostřednictvím pocitů a podnětů vnašel do srdce své myšlenky. Ten, kdo meditoval, bere do úvahy i to, kde poznává, že se bránil a oponoval, kde jsou jeho náklonnosti, jeho umíněnost a smyslové zalíbení. Z reflexe může ten, kdo se modlí, přehlédnout i možné chyby a omyly, aby tak mohl doslova z hodiny na hodinu, od modlitby k modlitbě zlepšovat svůj postoj a modifikaci modlitby.

⁷³¹ *Paměti svatého Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova*, 15, s. 15 a čl. 21, s. 68.

⁷³² Podrobněji např. BAUMERT, N. *Rozlišuj duchy. Pomoc k duchovnímu rozlišování podle Ignáce z Loyoly*. Praha: Pastorační středisko Praha, bez udání roku vydání.